

The Sickness unto Death / Christine Elizabeth Ewing : a dissertation submitted to the department of religious studies and the committee on graduate studies of Stanford University in partial fulfilment of the requirements for the degree of doctor of philosophy. – Stanford, 2000. – 220 p.; Haecker 1950: Haecker T. Journal in the Night / Theodor Haecker : Translated from the German by Alexander Dru. – New York : Pantheon Books, 1950. – 222 p.

В статті аналізуються філософсько-художественні взгляды предтечи екзистенціалізму – Сьорена К'єркегора. Рассматриваются ведущие теоретические аспекты религиозного (Карл Ясперс) и атеистического (Мартин Хайдеггер) направлений философии существования. Особенное внимание автор уделяет взаимосвязи мировоззрения мыслителей и антропологического кризиса первой половины XX века.

Ключевые слова: екзистенціалізм, екзистенціал, екзистенційний мотив, трансценденталізм, Dasein.

Тетяна Монолатій

УДК: 821.112.2 (436) – 32

ББК 83.3 (4) – 3

Інтертекстуальна семантика художнього вираження кризи доби у прозі Йозефа Рота

У статті досліджуються особливості прозових творів Йозефа Рота, написаних у 1930-х роках, головною ознакою яких є прихована самоіронія письменника. Обґрунтовано тезу, що твори Й. Рота виводять на кін анахронічних, безпомічно-самотніх протагоністів (Ансельм Айбенишюц, Франц-Фердінанд фон Тротта, Андреас Картак) та зображають цісарсько-королівську багатонаціональну монархію як політичну альтернативу до нацистських і комуністичних моделей (романи «Марш Радецького», «Гробівець капуцинів»), а також актуалізують теми гріха та втрати цінностей, зумовлені втратою духовних основ, – через сентиментально-іронічне зображення нерозв'язного боргу і невдалої сучасності (новела «Легенда про святого п'яка»). Доведено, що роман «Фальшива вага» увиразнює авторську інтерпретацію легенди, а роман «Гробівець капуцинів» дає змогу зауважити постійний песимізм Й. Рота щодо сучасної йому політичної ситуації та пошуку «втраченої батьківщини». Висновується, що таким чином письменник спрямовував свої культурні й соціально-критичні

інтенції на периферії великих епохальних змін та визначає їхній вплив на репресії й ейфорії, поведінку режимів і тривожні міжособистісні стосунки.

Ключові слова: інтеркультурна парадигма, модерністський текст, наратив, фіктивна біографія, криза доби, Йозеф Рот.

The article deals with peculiarities of Joseph Roth's prose, written in the 1930th, the main feature of which is hidden self-irony of the writer. The thesis substantiates that works of Joseph Roth show anachronistic, helpless, lonely protagonists (Anselm Eibenschütz, Franz-Ferdinand von Trotta, Andreas Kartak) and represent imperial-royal multinational monarchy as a political alternative to the Nazi and communist models (novels "Radetzky March", "The Emperor's Tomb"), and actualize the theme of sin and loss of values caused by the loss of the spiritual foundations – through sentimental and ironic images of insoluble debt and failed today (short story "The Legend of the Holy Drinker"). It is proved that the novel "Weights and Measures" expressed the author's interpretation of the legend, and the novel "The Emperor's Tomb" shows Joseph Roth's constant pessimism about contemporary political situation and the search of "lost homeland". The conclusion is that the writer directed his cultural and socio-critical intentions on the periphery of major epochal changes and it determines their impact on repression and euphoric behavior of modes and disturbing interpersonal relationships.

Keywords: intercultural paradigm, modernist text, narrative, fictional biography, epochcrisis, Joseph Roth.

Модерністська література 1930-х років була безпосередньо породжена відповіддю на зростаючий політичний безлад, ідеологічні конфронтації та безумства натовпів, а тому перейнятість історією, суспільством і громадськими інтересами надавала прозовим творам вигляду симптоматичної літератури. Як підкреслює М. Бредбері, значна частина літератури 1930-х років була справжнім «полем бою» для ліберальної збентеженості, де криза в історії та політиці була також кризою особистості та ідентичності [1, с. 209].

Відомі митці-сучасники Й. Рота, для яких література була великим полем стилістичних експериментів – Дж. Джойс, М. Пруст, Ф. Кафка і Р. Музіль – як літературні зразки залишались для Й. Рота чужими. Тому сатирик К. Краус чи А. Шніцлер мистецьки ближчі для письменника, ніж модерністи [22, с. 43]. «З усіх літераторів найбільше подібностей мав Й. Рот з А. Шніцлером. Обидва вибудовували міметичний світ з конкретного наочного матеріалу австро-угорської дійсності» [20, с. 142]. Також і сатира

Г. Манна на суспільство кайзерівської Німеччини, роман «Вірнопідданий», значною мірою вплинула на письменника. В інтерв'ю журналу «LesNouvellesLitteraires» Й. Рот підкреслював особливу любов до французької літератури: «З давніших письменників я надаю перевагу Рабле, дорогі для мене також Лафонтен, байки якого я ще хлопчиком вивчив напам'ять, Бальзак, Флобер...» [19, с. 1035].

У пізній Ротовій прозі інтертекстуальний дискурс актуальних проблем часу дещо пригасає, в порівнянні з дискурсивними стратегіями прози 1920-х років, хоч про втечу від реальності говорити не доводиться [18, с. 155, 157]. Тут переважають конфлікти швидше моральні, ніж політичні: превалюють мотиви гріха й покаяння, злочину й спокути, сумних наслідків сліпої пристрасті. У цей час виникли романи «Фальшива вага. Історія одного айхмістра», «Гробівець капуцинів», оповідання «Легенда про святого пияка», які виводять на кін анахронічних, безпомічно-самотніх протагоністів та зображають цісарсько-королівську багатонаціональну монархію як політичну альтернативу до нацистських та комуністичних моделей.

Письменник показав, наскільки слабким і хитким тривалий час був релігійний фундамент суспільства, і його персонажі Гротта, Айбеншютц і Тайтінгер гинуть один за одним, як і сама дунайська монархія, і стає очевидним, що людина схильна сумувати за звільненням і справедливістю. Таким чином, на думку російської дослідниці Н. Павлової, письменник з винятковою постійністю повертався у своїй творчості до деяких визначальних якостей австрійської реальності, які втілювалися ним у різних варіантах і з різним ступенем розуміння [3, с. 308].

Твори Й. Рота, від нігілістичних до магічних притч, наповнені міфічним, песимістичним, іноді іронічним усвідомленням занепаду і порожнечі, серед них і роман із символічною назвою «Фальшива вага. Історія одного айхмістра». Це один із романів «східного циклу», дії відбуваються у тому світі, яким автор подорожував за рік до написання твору. Галичина залишається для письменника прикордонним краєм, населеним дезертирами і контрабандистами, кримінальними злочинцями і жандармами, єврейськими торговцями і бідними селянами [22, с. 460]. Роман дає непомильно відчутти, що кінець

близький і неминучий – і цього духу, й самої монархії, й усього життєвого ладу.

За словами українського вченого П. Рихла, літературні персонажі Й. Рота нерідко схематичні, читач небагато дізнається про їх душевний стан, що, очевидно, пов'язане з казковим, параболічним характером його сюжетів [4, с. 199]. Роман «Фальшива вага» – історія не для наслідування, анти-виховний роман, протагоніст якого Ансельм Айбеншютц постійно страждає від подвійного почуття ностальгії: він сумує за батьківщиною та за армією. Відставний військовий, засланий у далекий Золотоград на кордоні з Росією, він все більше сумує за «простим і легким» життям, розпорядком і методичною рутинною. Мешканці Золотограда вважали всіх, «хто невблаганно обстоював вимоги права, закону чи держави, як природжених ворогів» [5, с. 11].

Виконавець-педант, зосереджений на дотриманні законів, врешті перетворюється на маргінала і вигнанця. Крок за кроком Айбеншютц втрачає те, що для нього було слабкою точкою опори в цьому житті: порядок, старанність в роботі, гідність і навіть механічну звичку до скрупульозної особистої гігієни, яка залишилася у нього ще з часів армії. Залишений на самоті зі своєю агресією, яку викликало в ньому саме місто, він відчуває зловісну швидкоплинність своєї долі. Пристрасть до циганки повертає його до армійської звички – підкорятися, забуваючи про себе. Життя айхмістра поступово руйнується, розчиняючись у безкінечному алкогольному дурмані та рухаючись до єдиного можливого кінця – до смерті. Автор наглядно демонструє, як важко вести законне і порядне життя в умовах занепаду. Врешті тут засуджуються не порушники закону, а ті, які, незважаючи на реальність, застосовують закони, що зневажають людей. Ансельм Айбеншютц, як юридичний виконавець, сам стає жертвою пануючого беззаконня і частиною того світу, який – незважаючи на холеру, горілку і бруд – ніколи не втрачав надію, що ще десь є справедливість, і кожен може знайти своє щастя.

Відтак, як стверджує дослідник біографії письменника В. фон Штернбург, роман «Фальшива вага» – це книга про Галичину і її людей; легенда, в якій суд є останньою інстанцією; до цього також кримінальна історія, яка закінчується вбивством; любовний роман, у якому простий чоловік страждає через таємничу

красуню; розповідь про людину, яку доля привела до загибелі [22, с. 462].

Роман «Гробівець капуцинів», назва якого імплікує місце поховання австрійських імператорів, образом лейтенанта Франца Фердинанда Тротта повертає читача до роману «Марш Радецького» і зображує його життя у поверховому і позбавленому сенсу післявоєнному світі. Твір репрезентує «продовження» мотиву роману «Марш Радецького» про втрату батьківщини, де наратор, Франц Фердинанд, неспроможний погодитись із реальністю 1930-х років, повертається думками в минуле габсбурзької монархії, намагаючись ідентифікувати і врятувати її як свою батьківщину. Навіть критики, які вважають «Марш Радецького» утопією, зверненою в минуле, погоджуються, що він зображує «як велич так і вбогість Габсбурзької монархії під скіпетром Франца Йосифа» [15, с. 123], відчитують роман «Гробівець капуцинів» як «ідеалізовану версію багатонаціонального раю, який лише схожий на минулу дійсність» [15, с. 120]. Марність намагань Франца Фердинанда ідентифікувати себе з історією виливається в риторичне питання, яким закінчується роман: «Куди ж я тепер, Тротта?» [16, с. 346]. Втеча протагоніста до могили імператора не означає, що автор «утікає» разом зі своїм наратором у минуле, а підтверджує той факт, що така втеча неможлива: «імператор мертвий, недосяжний, недоречний» [9, с. 164], його гробівець закритий. На думку К. Паулі, закрита гробниця означає, що втеча в історію як придатна для реалізації можливість виключена [12, с. 26].

У романі «Гробівець капуцинів» Й. Рот продовжує діалог між минулим і сучасністю, вибираючи форму між історичним романом і романом про сучасність. «Тихий, урочистий, сумний некролог», – написав Л. Маркузе про цей роман. «Чи цей Тротта і коло його друзів, і його матір, і його дружина – блаженна цісарсько-королівська монархія? Чи це відображення схоже?» [11, с. 7]. Коли настає кінець старого світу Австрії, Франц Фердинанд самотньо блукає вулицями загубленого міста і зупиняється перед місцем поховання Габсбургів. Чернець запитує його, що йому потрібно. «Я хочу відвідати гріб мого імператора Франца Йосифа» – відповів я. «Благослови Вас Бог!» – сказав брат і перехрестив мене» [16, с. 346]. Оповідь Франца Фердинанда означає, що не

тільки він, але і всі піддані Габсбургів почуваються «своїми» у будь-якому місті: це була природа монархії, «цілком природне [...] право сильного духу» [16, с. 252].

Бажання протагоніста побачити мертвого імператора означає його ідентифікацію з історією, але для письменника це не було вирішенням катастрофи, якою був аншлюс. Франц Фердинанд ніби шукав свою батьківщину в загубленому світі минулого, про що свідчить робоча назва роману «Людина шукає свою батьківщину». Німецький дослідник Й. Райбер стверджує, що ця фраза можна вважати девізом усього життя Й. Рота: «Рот також відчуває свою «батьківщину» не реальною, не сучасною, а в поетичній проекції. [...] Насправді Рот назавжди залишився в пошуку» [13, с. 733]. Висновок Й. Райбера підтверджує тезу про те, що йому, як і багатьом ученим, які досліджували творчість Й. Рота, не вдалося диференціювати наратора і автора. Франц Фердинанд з'являється, щоб відчутти на власному досвіді, як стверджує Й. Райбер, значення батьківщини і підтвердити свою належність до минулого, відтворені ретроспективно. Проте Й. Рот викриває нереальність цього досвіду, оповідаючи про постійну втрату батьківщини Францом Фердинандом. Відтворення історії його життя замінило саме життя, але це може бути тільки тимчасовим: «Наприкінці цього – повторюваного – процесу спогадів він знову і знову буде повертатися в сучасність і муситиме постійно ставити собі те саме, сповнене відчаю питання, яким так послідовно закінчується роман» [12, с. 191]. Тому не автор, а його наратор – Франц Фердинанд – марно шукав свою батьківщину у втраченому світі Габсбурзької монархії. Саме тому цей роман Й. Рота відображає історичний досвід перших десятиліть ХХ ст., проте одночасно він представляє індивідуальні умови цього досвіду на прикладі фіктивної біографії.

Твори Й. Рота німецький дослідник Ф. Гакерт розглядає у рамках специфічної наративної традиції, стверджуючи, що у «простих формах», казках і легендах, письменник насправді зосереджує увагу на «реальності», присутній однаково у його ранніх і пізніх творах. Прочитання творів Й. Рота Ф. Гакертом в умовах «втечі в казку» віддзеркалюється в численних широких відгуках на творчість письменника [14, с. 202 – 228]. Можна зробити висновок, що Й. Рот, як правило, усю свою кар'єру писав

статичні історії з чіткою «фабульною» структурою, розказані за допомогою віддаленого наратора, від третьої особи.

Письменник ставить своєму часові чіткий діагноз – його час хворіє на втрату цінностей, зумовлену втратою духовних основ [21, с. 73]. У новелі Й. Рота «Легенда про святого пияка» автор проектує позитивні релігійні відображення на негативні та песимістичні аналізи суспільства своїх ранніх творів. У ній висвітлюється, певною мірою, доля самого автора, який створив *alterego* у протагоністі, що вмирає, адже обставини останніх років життя автора типізують матеріальний і психологічний стан Й. Рота як письменника у вигнанні. Через п'ять років після того, як автор утік із Німеччини, аншлюс Австрії позбавив його останнього джерела доходів – журналістської праці та можливості продавати права на зйомку фільмів за його творами, фінансова ситуація була невтішна, стан здоров'я незадовільний [22, с. 478-479]. Проте з цього пекла і постійного пияцтва Й. Рот прощається не прокляттям, а легендою про святого, яку міг написати тільки той, хто змирився зі своєю долею. «Це моє призначення від Бога, бути п'яницею, щоб я був смиренним у моєму іншому покликанні» [6, с. 582], відповів одного разу письменник на докори Ф. Блайса. Як приклад, у якому автор піддає самоаналізу власне пияцтво, Ф. Гакерт згадує останній твір Й. Рота: «Пияцтво і його психологія спокуси і виправдання у персонажів Й. Рота є також переживанням і самоаналізом, на чому наголошує заключне формулювання новели» [8, с. 812].

Події розповіді ведуть в Париж, у життєвий світ автора – проте не в його сучасність, а в дрібну, безчасову індивідуальну долю бідної людини, яка не має постійної роботи, але занадто горда, щоб жебракувати [10, с. 42]. Центральна фігура твору – колишній гірник АндреасКартак, який лише у шостій главі твору згадує своє прізвище і разом з ним свою втрачену ідентичність, паризький волоцюга, «бездомний» і «занедбаний» [17, с. 515]. Невідомий дарує бездомному пиякові Андреасу 200 франків, і цей відчувається зобов'язаним повернути гроші – анонімно пожертвувати їх для меси на честь св. Терези від Дитятка Ісуса. З поверненням до цивілізації, до соціалізації економічної закономірності знову починається часова структурованість життя, яка для АндреасаКартака стає історією страждань [17, с. 518]. Побажання «Господи, дай усім нам, пиякам, таку легку і гарну

смерть!» [17, с. 543] може спокусити поховати текст, який виник у рік смерті автора, під метатекстом біографії.

Протагоніст Й. Рота перебуває у стані (гріхо)падіння. Образ АндреасаКартака в останній новелі Й. Рота складний для інтерпретації, оскільки цей персонаж живе сьогоdnішнім днем і «з певністю, яка поширюється навіть на випадкові стосунки, протагоніст прямує назустріч смерті» [2, с. 160]. Цей день, коли Андреас отримує 200 франків, здається йому днем народження, початком нового, іншого життя. Проте він ніяк не може повернути гроші, незважаючи на те, що постійно з'являється нагода заробити, його власна внутрішня слабкість не дозволяє потрапити в каплицю Святої Марії в Батіньолі, і навіть нова зустріч із благодійником, який дав йому гроші, не приводить до бажаного результату.

Німецький літературознавець Т. Дюлло доводить, що використання «випадковості» як структурного прийому в творах Й. Рота призводить до гострого відчуття меланхолії, характерної для майже всіх пізніх текстів письменника [7, с. 126]. Герой перебуває у стані падіння, він не відмовляється ні від алкогольних напоїв, ні від жінок, і, врешті, його хворе існування закінчується. Відчуваючи себе частинкою світу, Андреас хоче спокутувати свою провину, повернути борг святій Терезі, і це врешті приводить його до церкви – «його, охопленого агонією, туди заносять, там «заокруглюється» його життя, в якому пияцтво зіставлене з незвичайним аскетизмом» [2, с. 160].

Автор доводить читачеві, що його протагоніст не святий, він щедрий, проте йому потрібно трохи грошей, щоб він міг це показати. Андреас отримує гроші, небагато, але часто, і оскільки він чесна людина, то він хоче їх повернути, але позаяк він п'яниця – йому це не вдається. Хоча цьому «суб'єкту» надається один шанс за другим, йому вдається з прямо-таки дивовижною впевненістю залишати кожен розпочату справу і розчаровувати інвестовану в нього довіру. Звичайно, так не може продовжуватися далі. Оскільки пияк не може покинути пити, з ним має бути покінчено, проте читач уже полюбив цього героя, тому автор дарує йому щасливий кінець. Письменник називає свого героя, АндреасаКартака, «святим» пияком і прощається з ним і з читачем самоіронічним підморгуванням: «Тому що це було просто диво, а в диві немає нічого дивного» [17, с. 533].

Зауважмо, що в останньому реченні своєї останньої новели письменник описує смертоносне звільнення алкоголіка від себе самого і свого оточення, тобто автор одночасно аналізує в оповіді розуміння себе самого. Сп'яніння Ротового (святого) пияка є, вочевидь, наслідком неунікних травм світу і відмовою від щастя й імпліцитною потребою щастя. Ці обставини однаково неунікні, коли йдеться про хворобу й екзистенційний страх. Однак воно має, радше, форму активної позиції, ніж вердикту: обстоюючи право людини не бути об'єктом долі, (святий) пияк саме цю залежність від примхи долі якнайкраще втілює.

Отже, романи і новели, написані Й. Ротом у 1930-х рр., значно менше співвідносяться з актуальними проблемами його часу, адже у них переважають проблеми морального, а не політичного характеру. Письменник піддає його сучасність критичному порівнянню, не вимагаючи нічого для майбутнього, а прихована самоіронія стає однією з головних ознак оповідного стилю письменника у цей період. У творах письменника фіксується нездійснена мрія відродження зруйнованої батьківщини – Дунайської монархії – як ідеального світу і літературної дійсності, що певною мірою відображає історичний досвід перших десятиліть ХХ ст., проте представляє на прикладі фіктивної біографії індивідуальні умови такого досвіду. Відтак проаналізовані твори наповнені міфічним, песимістичним, іноді іронічним усвідомленням занепаду і пороженччч.

Література: Бредбері М. Британський роман Нового часу / Малколм Бредбері / Пер. з англ. В. Дмитрук. – К.: Ксенія Сладкевич, 2011. – 480 с.; Гайнц М. А. «Світ, загнаний у п'янкість ліній...». Фігура пияка в Ганса Фаллади і Йозефа Рота / Мартин А. Гайнц // Факт як експеримент. Механізми фікціоналізаціїдійсності у творах Йозефа Рота [Упор. Т. Гаврилів]. – Львів : ВНТЛ-Класика, 2007. – С. 155 – 164.; Павлова Н. Природа реальності в австрійській літературі / Нина Павлова. – М.: Языки славянской культуры, 2005. – 312 с.; Рихло П. Йозеф Рот як «український автор» / Петро Рихло // Факт як експеримент. Механізми фікціоналізаціїдійсності у творах Йозефа Рота [Упор. Т. Гаврилів]. – Львів : ВНТЛ-Класика, 2007. – С. 197 – 217.; Рот Й. Фальшива вага. Історія одного айхмістра / Йозеф Рот / Пер. з нім. Ю. Прохаська. – Львів : ВНТЛ - Класика, 2005. – 124 с.; Bronsen D. JosephRoth. EineBiographie / David Bronsen. – Köln : Kiepenheuer & Witsch, 1993. – 421 S.; Düllo T. Zufall und Melancholie. Untersuchungen zur Kontingenzsemantik in Texten von Joseph Roth/ Thomas Düllo. – Münster und Hamburg : Lit, 1994. – 371 S.; Hackert F. Nachwort / Fritz Hackert // Joseph Roth

Werke. Sechster Band : Romane und Erzählungen 1936–1940 / Hrsg. und mit einem Nachwort von Fritz Hackert. – Köln : Kiepenheuer & Witsch, 2009. – S. 807 – 814.; Howes G. C. Joseph Roth's «Kapuzinergruft» as a Document of 1938 / Geoffrey C. Howes // Austrian Writers and the Anschluss: Understanding the Past – Overcoming the Past / Donald G. Daviau, ed. – Riverside, CA : Ariadne Press, 1991. – P. 156 – 167.; Lunzer H., Lunzer-Talos V. Joseph Roth im Exil in Paris 1933 bis 1939 / Heinz Lunzer, Victoria Lunzer-Talos. – Wien : Zirkular, 2009. – 224 S.; Marcuse L. Joseph Roths Roman vom Untergang der kaiserlich-königlichen Monarchie / Ludwig Marcuse // Die Zukunft. – 2. Jahrgang 1939. – Heft 10. – S. 7.; Pauli K. Joseph Roth: «Die Kapuzinergruft» und «Der stumme Prophet». Untersuchung zu zwei zeitgeschichtlichen Portraitromanen / Klaus Pauli. – Frankfurt am Main : Peter Lang, 1985. – 360 S.; Reiber J. Annäherungen an die Habsburger Monarchie. Zur Entwicklung des Österreichbildes bei Joseph Roth // Joachim Reiber / Die österreichische Literatur – Ihr Profil im 20. Jahrhundert / Herbert Zeman (ed.). – Graz : Akademische Druck- und Verlagsanstalt, 1990. – S. 729 – 748.; Reich-Ranicki M. Joseph Roths Flucht ins Märchen / Marcel Reich-Ranicki // Reich-Ranicki M. Nachprüfung : Aufsätze über deutsche Schriftsteller von gestern. – München : Piper Verlag, 1977. – S. 202–237.; Reifowitz I. Nationalism, Modernity and Multinational Austria in the Works of Joseph Roth / Ian Reifowitz // Austria in Literature. Studies in Austrian Literature, Culture and Thought. Donald G. Daviau ed. – Riverside, CA : Ariadne Press, 2000. – P. 120 – 131.; Roth J. Die Kapuzinergruft / Joseph Roth // Joseph Roth Werke. Sechster Band : Romane und Erzählungen 1936 – 1940 / Hrsg. und mit einem Nachwort von Fritz Hackert. – Köln : Kiepenheuer & Witsch, 2009. – S. 227 – 346.; Roth J. Die Legende vom heiligen Trinker / Joseph Roth // Joseph Roth Werke. Sechster Band : Romane und Erzählungen 1936–1940 / Hrsg. und mit einem Nachwort von Fritz Hackert. – Köln : Kiepenheuer & Witsch, 2009. – S. 514 – 543.; Roth J. Schluss mit der «Neuen Sachlichkeit»! / Joseph Roth // Joseph Roth Werke. Dritter Band : Das journalistische Werk 1929 – 1939 / Hrsg. und mit einem Nachwort von Klaus Westermann. – Köln : Kiepenheuer & Witsch, 2009. – S. 153 – 164.; Roth J. Von deutscher Literatur / Joseph Roth // Joseph Roth Werke. Dritter Band : Das journalistische Werk 1929 – 1939 / Hrsg. und mit einem Nachwort von Klaus Westermann. – Köln : Kiepenheuer & Witsch, 2009. – S. 1031 – 1035.; Schwarz E. Joseph Roth und die österreichische Literatur / Egon Schwarz // Joseph Roth und die Tradition: Aufsatz- und Materialiensammlung / Hrsg. und eingeleitet von David Bronsen. – Darmstadt : Agora Verlag, 1975. – S. 138–153.; Steierwald U. Leiden an der Geschichte : Zur Geschichtsauffassung der Moderne in den Texten Joseph Roths / Ulrike Steierwald. – Würzburg : Königshausen & Neumann, 1994. – 198 S.; Sternburg W. von. Joseph Roth. Eine Biographie / Wilhelm von Sternburg. – Köln : Kiepenheuer & Witsch, 2009. – 560 S.

В статье исследуются особенности прозаических произведений Йозефа Рота, написанных в 1930-х годах, главным признаком которых

является скрытая самоирония писателя. Обосновано тезис, что произведения Й. Рота выводят на конанакроничных, беспомощно-одиноких протагонистов (Ансельм Айбеншютц, Франц-Фердинанд фон Тротта, Андреас Картак) и показывают много национальную монархию как политическую альтернативу нацистским и коммунистическим моделям (романы «Марш Радецкого», «Склеп капуцинов»), а также актуализируют темы греха и утраты ценностей, обусловленные потерей духовных основ, – через сентиментально-ироническое изображение разрешимого долга и неудачной современности (новелла «Легенда о святом пропойце»). Доказано, что роман «Фальшивый вес» подчеркивает авторскую интерпретацию легенды, а роман «Склеп капуцинов» позволяет заметить постоянный пессимизм Й. Рота в современной ему политической ситуации и поиске «утраченной родины». Подытоживается, что таким образом писатель направлял свои культурные и социально-критические интенции на периферии крупных эпохальных изменений и определял их влияние на репрессии и эйфории, поведение режимов и тревожные межличностные отношения.

Ключевые слова: интеркультурная парадигма, модернистский текст, нарратив, фиктивная биография, кризис эпохи, Йозеф Рот.

Світлана Притолюк, доц. (Тернопіль)

ББК 83.3 (4 Нім)
УДК 82. 436 – 31

Наративна структура повісті Карла Еміля Францоа «Жертва»

Притолюк С.А. Наративна структура повісті Карла Еміля Францоа «Жертва».

У статті розглядається специфіка організації наративного простору повісті Карла Еміля Францоа «Жертва». Аналізуються прийоми авторської наративної стратегії в конструюванні фіктивного світу твору. Акцентується використання автором різних перспектив оповіді та функції наратора, котрий регулює наративну інформацію та корегує процес естетичного впливу на читача.

Ключові слова: аукторіальний наратор, персональний наратор, фокалізація, перспектива, наративний рівень, мультиперспективність, Карл Еміль Француз.